

PM Arkeologisk utredning efter avslutat fältarbete

Lst dnr: 431-45733-2023

Utförare: Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Projektbeteckning: G2401 AU Karthemet 1:4 m. fl. Ulricehamn

Fält- och rapportansvarig: Karin Berggren

Fälttid: 2024-06-05 till 2024-06-14

Bakgrund

Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ har på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län genomfört en arkeologisk utredning inom delar av fastigheterna Karthemet 1:4 m.fl., Hössna socken, Ulricehamns kommun. Undersökningsområdet ligger strax väster respektive söder om Stora Kartamossen och omfattade omkring 19 hektar. I den sydvästra delen av mossen finns en registrerad fyndplats, L1965:4530, där man enligt uppgift ska ha påträffat metkrokar av ben i samband med torvtäkt. I Fornsök är fyndplatsen markerad som ett 3,5 ha stort område. Undersökningsområdet inkluderade 6 900 m² av den markerade ytan, motsvarande dess västra kant. Förutom metkrokarna ska även en mjärde av grenar och ris, samt en bjällra av trä ha hittats vid torvtäkt i samma mosse (Hössna hembygdsförening 1979, 21).

Resultat

Kart- och arkivstudien påvisade att undersökningsområdet var hag- och utmark under 1700-talet. I samband med Laga skifte (1860-tal) dikades låglänta delar av hagmarken ut till att bli sankängar. Från omkring 1900 till 1960 bedrevs torvtäkt ute i mossen i syfte att framställa strötorv. Avseende de fynd som ska ha påträffats i samband med täkten har endast träbjällran kunnat bekräftas. Denna hittades på 1950-talet och förvaras idag på Borås museum (inv. nr. BM26038). Ytterligare arkivuppgifter om metkrokarna och mjärdet har inte framkommit vid utredningen (Hembygdsföreningen, Borås museum, ATA, m.fl. har kontaktats).

Undersökningsområdet karakteriseras av blockrik och tätbevuxen skogsmark, samt de idag vildvuxna sankängarna. Inga särskilt lämpliga lägen för förhistorisk bosättning kunde observeras i samband med inventeringen (förutom möjligtvis det äldre gårdsläget L1965:4531, som dock ligger norr om själva utredningsytan). Vidare påträffade inventeringen ett mindre röjningsröseområde samt en äldre stenbro, som sannolikt tillkommit tidigast i samband med Laga skifte på 1860-talet. Vi föreslår att dessa registreras som ÖKL:er (se nedan). Nämnvärt är även att inga äldre torvtäktsdiken kunde identifieras inom utredningsområdet.

Totalt grävdes 20 sökschakt med maskin. S1-5 grävdes i kanten av mossen, inom den markerade ytan för fyndplatsen L1965:4530. S6-7 och S9 grävdes i moränmark i kanten av sankängen, medan S8 placerades en bit ut i sankängen. Resterande schakt togs upp i de omgivande skogsmarkerna. Schaktarbetet försvarades av den besvärliga terrängen och sankmarkernas dåliga bärighet. Sökschaktning inom fyndplatsen L1965:4530 prioriterades. Jordsond användes flitigt inom hela området.

Inga arkeologiska fynd eller lämningar påträffades vid sökschaktningen. I schakten som grävdes i kanten av mossen, inom fyndplatsen L1965:4530, dokumenterades en organisk lagerföljd med överst en låghumifierad vitmossetorv (0,3-1 meter tjockt), följt av kärrtorv (0,6-1,6 meter tjock). Under kärrtorven framkom opåverkad mineraljord. Förutsättningarna för att benmaterial ska bevaras vitmossetorv-kärrtorv av detta slag bedöms generellt sett som dåliga, på grund av lågt pH-värde och riklig syretillförsel, medan trämaterial har bättre möjligheter att bevaras. Bevaringsförhållanden för ben kan antas vara mer gynnsamma längre ut i mossen, där gytta enligt tidigare uppgifter ska förekomma ställvis under torvlagren. Kortfattat kunde den arkeologiska utredningen inte hitta några säkra indikationer på att de omtalade fynd av metkrokar som fyndplatsen L1965:4530 avser är upphittade vid torvtäkt inom utredningsområdet.

Nya lämningar

L2024:3241

Lämningstyp: Fossil åker

Egenskapsvärde (typ): Röjningsröseområde

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

Röjningsröseområde, ca 25 x 30 m stort, bestående av åtta röjningsrösen. Rösena är runt 2–4 m stora, mellan 0,4 och 0,8 m höga och formen varierar mellan rund (5 st) och oval (tre st). Fem av rösena har en toppig form på höjden, medan de övriga är något mer välvda.

L2024:3242

Lämningstyp: Bro

Egenskapsvärde (typ): -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

Kallmurad stenbro 3x2x0,7 m, NV-SO, bestående av huggna stenar och hällar. Överliggande hällar 3-4 st, cirka 1x2x0,3 m stora, samt fundamentsten i två lagerskift i ömse kanter av en utdikad bäck. Lämningen är till stor del övervuxen med mossa, gräs och trädrötter. Bron korsar bäcken där den löper mellan två sankängar och ligger i sträckningen av en delvis igenvuxen äldre markväg.

Antikvariska bedömningar

Efter avslutad arkeologisk utredning anser Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ att den fossila åkermarken L2024:3241 och bron L2024:3242 bör registreras som Övrig kulturhistorisk lämning, då lämningarna bedöms vara från tiden efter 1850.

Avseende fyndplatsen L L1965:4530 anser Rio Göteborg att fyndplatsens geometri kan justerats i enlighet med den arkeologiska utredningens resultat. Den del av den tidigare markerade fyndplatsen som ligger inom utredningsområdet kan nu tas bort. Kvarvarande objekt bör fortsätta att bevakas.

Karin Berggren, arkeolog
karin.berggren@riogbg.se
0709–600 432

Källhänvisning:

Hössna hembygdsförening. 1979. Bygd och gårdar vid Galtåsen. Hössna socken förr och nu.

